

Geknoei met driemaal ja.

Eind april 1946 besloot de Nationale Raad de datum voor het referendum vast te stellen op 30 juni. De Polen zouden zich moeten uitspreken over de volgende vragen: moet Polen een volksvertegenwoordiging hebben met één of twee kamers? Moeten de beginselen met betrekking tot de nationalisering van de industrie en de hervormde landhervorming in de grondwet worden opgenomen? En moeten de Oder en de Neise blijven de westelijke grens van Polen vormen? In de maand voorafgaand aan het referendum vroeg men zich in diplomatieke kringen in Warschau af of de regering en de oppositie tot overeenstemming zouden kunnen komen over de betrokken kwesties en op de regering wanneer dat niet het geval zou zijn het referendum door zou laten gaan en of er tellen van de stemmen eerlijk zou gebeuren. De oppositie bestond op dat tijdstip uit het Poolse Boeren Partij (de P. S. L.) van Mikolajczyk en de christelijke arbeiderspartij (de SP) van Karol Popiel, die minister was geweest in de Poolse regering in Londen een deze twee partijen besloten zich gezamenlijk te verzetten tegen het regeringsstandpunt ten aanzien van de eerste vraag een, op grond van het feit dat het uitschakelen van de senaat in tegenspraak zou zijn met de grondwet van 1921 en bovendien een waardevol controleapparaat zou wegnemen dat gebruik zou kunnen horen tegen door de communisten beheerst parlement (Sjem). Beide partijen drongen er daarom bij hun leden op aan de eerste vraag te beantwoorden met nee maar de tweede en derde vraag met ja de campagne van de oppositiepartijen tegen het uitschakelen van de Senaat werd al vóór de stemming tegengewerkt. Affiches van de Poolse Boeren Partij werden in grote getale van de muur schuur, de plakkers werden bedreigd of mishandeld. De twee partijen kregen weinig of geen zendtijd toegedeeld van de door de staat beheerde Radio omroep. Het advies van Mikolajczyk aan zijn aanhangers de eerste vraag met nee te beantwoorden werd door de overheidsensuur niet vrijgegeven voor publicatie. De Poolse Boeren Partij zag zich gedwongen haar toevlucht te nemen tot onder meer Uganda om haar leden voor te lichten over de partijpolitieke lijn een import nam werden 3000 partijleden gearresteerd en uitgesloten van een referendum. Een heel Polen kwamen meldingen van arrestaties van vele partijleden. Daarin tegen verschenen aanplakbiljetten met de verkiezingleuze van de regering '3 Razy Tak' (Driemaal Ja) bij duizenden op de muren en gebouwen. Deze hadde campagne, die het land miljoenen zloty's kosten, werd ondersteund door betaalde propagandisten die aan de vooravond van het referendum in vrachtwagens door de steden reden en die luidkeels de politieke strijdkreet riepen. In de ochtenduren reed een door Warschau en observeerde de lange rijen stemmers die geduldig en gedisciplineerd hun de beurt afwachten. Ik bezocht verscheidene stemlokalen en bemerkte niets van een enigerlei intimidatie. 's Middags bezochten mijn vrouw en ik een aantal dorpen in de omgeving komen zoals Konstancin, waar de wreedheid van de zomerse zondag niet niet vermoeden dat er een felle politieke veldslag, met internationale consequenties werd uitgevochten. Na mijn terugkeer in hotel Polonia ontving ik al spoedig de eerste berichten van waarnemers die in de provincie op inspectie waren geweest. Sommige rapporten kwamen, als gevolg van de grote afstanden, pas dagen later binnen en de opkomst van het kiezersvolk was groot, van tot 90 %, en de stemming verliep blijkbaar ordelijk en zonder openlijke in intimidatie. Medewerkers van de ambassade, die buiten de stemlokalen de wachtenden observeerde, werden zelfs door de leden van de stembureaus uitgenodigd binnen een kijkje te komen nemen. Alle rapporten duiden erop dat de dag rustig en zonder grote moeilijkheden was verlopen. De kiezer kon zijn stem in het geheim uitbrengen, maar de vrees was algemeen, zoals onze waarnemers berichtten, dat er fraude gepleegd zou worden bij het tellen van de stemmen. Inderdaad waren er in de wet op het referendum clausules die konden leiden tot bedrog om eerlijke

praktijken; een blanco stem werd bijvoorbeeld beschouwd als ,ja, op alle drie de vragen. Verder was er de bepaling dat overheidsinstanties en door de staat beheerde industrieën in groepsverband zou instemmen. Het personeel werd gedwongen om drie maal ,ja, te stemmen omdat niet opvolgen van dit bevel werd bestraft met ontslag. Stemden ambtenaren en arbeiders van de staatsfabrieken unaniem in het voordeel van de regering. (...) de laatste fase van de stemprocedure, het tellen van de stemmen, leende zich het best voor knoeierijen. De wet schreef voor dat de stemmen in de stemlokalen geteld moesten worden in aanwezigheid van vertegenwoordigers van alle partijen. Maar hogere regeringsautoriteiten en de veiligheidspolitie graven in het geheim opdracht de stembussen voor het tellen van de stemmen van de stemlokalen over te brengen naar de hoofdkwartieren van de districtscommissarissen.

In Kraków bleek de verkiezingscommissie de bedoelingen van de regering al gauw te hebben doorzien. De stemmen werden geteld en de uitslagen doorgegeven, nog vóór de instructie inzake het overbrengen van de stembussen binnen was. De regering moest toegeven dat in Kraków 84 % van de stemmers de eerste vraag met 'nee' had beantwoord.(..) ik zou het departement een samenvatting van de conclusies van onze waarnemers ten aanzien van de uitkomsten van het referendum: het enige bewijs voor de juiste telling van stemmen- de regering zijn bladen meldden dat het zulks het geval was -bestaat uit officiële verklaringen van regeringsfunctionarissen. De volgende factoren geven een aanwijzing dat de telling niet met de vereiste zorgvuldigheid was geschied: Er is geen afdoende bewijs dat de regering meer dan een zeer gering aantal van de stemmen op zich heeft verenigd. Modzelewski en andere regeringsfunctionarissen hebben geen feiten tegenover de Amerikaanse ambassade en andere diplomatieke missies erkend dat de regering niet meer dan 20% van de stemmen heeft behaald. Waarnemers van de ambassade hebben gemeld dat in de 12 verschillende delen van het land die zij bezochten, de eerste vraag met 'nee' is beantwoord, zoals uit gesprekken met kiezers is gebleken. Mikolaczyk, die algemeen een reputatie van integriteit geniet, heeft kennelijk de beschuldigingen uit dat de verkiezing is uitkomsten zijn vervalst. Barcikowski, het hoofd van de verkiezingscommissie, heeft echter verklaard dat een dergelijke klacht kon worden aanvaard, omdat de wet op het referendum geen regeling bevat voor het indienen van dat soort klachten!

(Uit: 'I Saw Poland Betrayed', door Arthur Bliss Lane, van 1944-1947 Amerikaans ambassadeur in Polen – New York z.j.)